

REMEMBRANCE OF PROFESSOR KAROL STARMACH

KAZIMIERZ WASYLIK

Uniwersytet Jagielloński, Zakład Hydrobiologii
ul. Oleandry 2a, PL-30-063 Kraków

At this jubilee meeting of the Phycological Section I would like to call to memory its chairman of many years, Professor Karol Starmach, who died three years ago – a great man and an outstanding scientist, whose works contributed in large measure to the progress of phycology and considerably increased our knowledge of the algal flora of Poland. I am not going to present here his detailed curriculum vitae nor his scientific achievements, since they have been described by Professor Ryszard Sowa in volume 31 of "Acta Hydrobiologica". Nor do I intend to list his papers, as this has been done by Professor Jadwiga Siemińska in volume 30 of this journal. As one of his oldest pupils and a co-worker of many years, I just want to share some reminiscences concerning mainly the Professor's personality and his attitude to work and his relations with the people with whom he worked.

I came to know Professor Karol Starmach in the remote past – in 1954. I was then a student of the IV year at the Jagiellonian University specializing in systematic botany. At the beginning of the year I had to choose the subject of my master's thesis. Algology appealed to me then most of all. Doctor Jan Kornaś, now professor, who supervised our group, directed me, together with Teresa Mrozińska, who was also interested in algology, to Professor Starmach. He was a member of the scientific staff at the Institute of Botany of the Polish Academy of Sciences (PAN) as well as at the Laboratory of Pond Biology PAN, of which he was the head. When

we got there we were received by a mustached, pleasantly smiling middle-aged man (he was 53 years old then) and after our explanations as to why we had come he asked us what we wanted to do. I said that I was interested in Conjugatophyta and the Professor replied: "Good, so you will work on desmids". And this was the beginning of our acquaintance.

During the time that we were working on our master's degrees and later on doctor's theses we had places in a large room belonging to the Institute of Botany PAN. We sat by the window at a long table. Around the walls there stood many cupboards full of herbarium specimens. Until 1953 this room had been used for storing the herbarium and botanical documentation of the Physiographical Commission of Polish Academy of Learning (PAU) and was administered by Dr. Irena Kucowa. However, in spring 1954 it was assigned to what was to become the Laboratory of Algology belonging to Institute of Botany PAN, and in April of the same year Docent (now Professor) Jadwiga Siemińska moved into it and together with Professor Starmach took care of us to the conclusion of our master's and doctoral studies. Professor Starmach occupied a room and a corridor also belonging to the Institute of Botany. Other rooms on this floor of the main building of the Polish Academy of Sciences were occupied by the Laboratory of Pond Biology, which later, as Laboratory of Freshwater Biology, moved to another wing.

In the corridor near his room Professor had a cupboard filled with jars and phials containing materials, reagents, and dyestuffs. From time to time he would take something or other out of it and bring it to us suggesting a method unknown to us of conservation or staining collected materials.

At that time I did not know that not long before Professor Starmach had undergone a long and penible experience as a political prisoner. After the Second World War he was a member of the provincial authorities of the Polish Peasant Party (PSL) – then the legal opposition party in communist Poland. In 1946 members of this party were subjected to severe persecution and repression. In August 1946 many members of the illegal underground organisation WIN (Freedom and Independence), founded in 1945 by Colonel Rzepecki, were arrested. Simultaneously, several members of the PSL were also detained. They were accused of collaborating with WIN – that is of subversive activity aiming at overthrowing the communist regime. Neither Professor Starmach nor most of those arrested were in any way engaged in the activities of WIN but the fact that loose contacts existed between a few members of the two organizations was used as a pretext to destroy the PSL organization in Cracow. The arrested

members were subjected to a prolonged investigation, with application of the brutal methods then generally employed. It is known that the Professor was physically abused (his wife received clothes stained with blood), but from the accounts of his co-prisoners it is also known that he was one of those not numerous prisoners who in spite of physical and psychological torture betrayed no one.

The trial of the accused members of the two organizations lasted from 10 August to 11 September 1947 and took place in court-room at Senacka Street in Cracow. A campaign on the radio and in the press against the defendants was instigated, factory workers and miners from Jaworzno were brought in, and meetings of young people and protests of scientists organized. The prosecutor at the trial was the notorious Zarakowski. Eight members of WIN were sentenced to death and three of them were shot shortly afterwards, while for the others the death sentence was commuted to life imprisonment. As to the members of PSL, Karol Buczek was sentenced to 15 years, Mierzwa and Starmach to 10 years, Kabat to 6 years and one defendant (Kunze) was acquitted. Further repression against Karol Starmach was the taking away scientific degree. The Professor had graduated in biological sciences in 1925 from the Agricultural Faculty of the Jagiellonian University. In 1938 he has obtained the degree of docent (habilitation) being the first to do so in the field of hydrobiology. After the trial this degree was cancelled and not until rehabilitation after October 1956 was it regained. However, the record remained in the militia and party files and the communist authorities to the end withheld their consent to the appointment of Starmach as a full professor.

His imprisonment by the communist authorities was not the first case the Professor's being deprived of freedom, as at the beginning of the war, in November 1939, he was arrested by the Nazis in the "Sonderaktion Krakau", when together with almost all the professors and other scientific workers of the Jagiellonian University he was captured after they had been tricked into attending a spurious lecture and transported to the concentration camps of Sachsenhausen and Dachau.

During the many years of our acquaintance the Professor never mentioned his ordeals in the Stalinist period nor talked about them with my colleagues – and it was not from fear that it might be known by the secret police, because he was not a coward. I remember, for example, that during the so-called March incidents in 1968 in Poland when our students gathered in lecture rooms and corridors and carried on heated discussions (some of them took part in protest march to the centre of the town which

Professor Karol Starmach (1965)

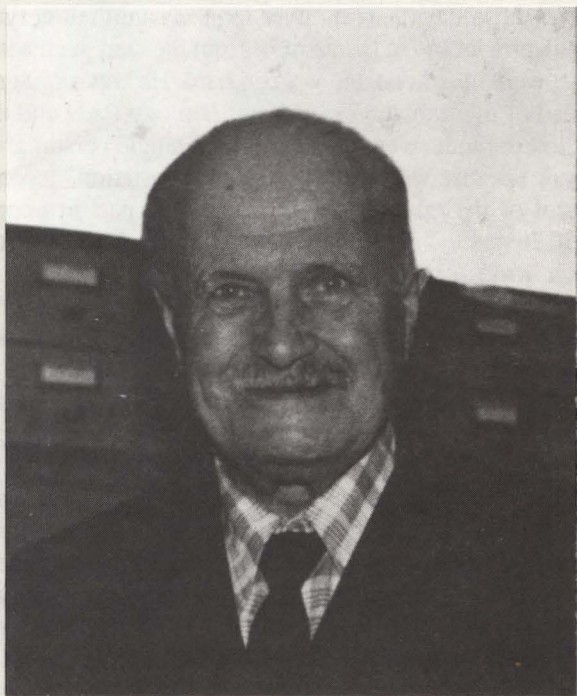
was brutally suppressed by the militia and security forces) the Professor approached the students, and waving his hand, called out "Remember that I am with you". This was not a safe way to behave at that time.

I got to know Professor Starmach more closely when I became his assistant at the Chair and Laboratory of Hydrobiology at the Jagiellonian University, newly created by him at the end of 1957. The Laboratory was at first located in the old Collegium Iuridicum building in Grodzka Street but was later moved to its present premises at 2a Oleandry Street. In the beginning the staff was very small – besides the Professor there were only two assistants, i.e. the late Ryszard Sowa and myself. Subsequently it increased but in those days it was never large. Nevertheless the Professor managed to inspire us and to create right from the start such a good atmosphere that we were very keen and worked hard. He was at that time, as before, also head of the Laboratory of Water Biology PAN and the fact that these two scientific units were connected by a single person greatly facilitated our work because we could use the transportation, accommodation, and equipment of the other Laboratory and take part in expeditions organized by it. It was then that there began, initiated by the Professor and planned on a wide scale, collective research works on the water biocenoses of southern Poland, especially river biocenoses, which still continue. In our laboratory many papers were published – as a matter of fact most of them written by Professor himself.

Beside scientific work and organizing activities the Professor carried out his didactic duties, and he was very well prepared for them. Before the war he had worked at the Jagiellonian University – first at the Chair of Botany with Professor Kazimierz Rouppert and then in the Laboratory of Ichthyology and Fishery headed by Professor Toedor Spiczakow. Earlier – in the twenties – he had also worked as a teacher at the Sobieski Secondary School and at the H. Rowid Teacher Training Institute in Cracow. Perhaps it is not out of place to add that the Professor also graduated in physical education in order to increase his chances when looking for work.

At the Laboratory of Hydrobiology Professor Starmach gave high-level lectures and held seminars on hydrobiology and sanitary biology. He also lectured on the latter subject at the Silesia Polytechnic School in Gliwice. His lectures and seminars were very popular among the students and numerous attended. At this time we had an exceptional number of students working on their master's degrees – in one year there were sixteen. During the period of his work at the University the Professor promoted

about 100 masters of science and about 40 doctors, many of whom are now professors and docents. At the same time, he carried out his own scientific studies and organized hydrobiological, phycological, and ichthyological researches. It was then that there came into being the Cracow school of hydrobiology devoted to the investigation of water biocenoses by comprehensive study of the systematics, biology, and ecology of their plant and animal components. As to the studies of algae, the Professor initiated phytosociological researches of algal communities. He proposed

Professor Karol Starmach (1986)

several methods of differentiating phytosociological units, mainly on the basis of the abundance and constancy of their components. These methods were accepted by phycologists in Poland and, with modifications, are still used.

Professor Starmach was extraordinarily industrious. He did not allow even illness to interrupt his activity. When the ailment was not too severe he worked in bed, with a wooden board in front of him on which papers and books were arranged. Thanks to this diligence he could manage to carry out satisfactorily his numerous duties and heavy workload. Besides administering two institutions, and scientific and teaching duties, he participated in the work of scientific committees (Botanical, Hydrobiological, Ecological, the Committee of the Economical Organization of Montane Regions) and was a member of scientific boards as well as of many scientific societies.

In his approach to students the Professor was always very kind, coming forward with his help and advice whenever needed. He was very much liked by them. He treated his co-workers in a friendly way though managing to maintain his authority and if necessary to voice his critical opinion. He did not insist on the keeping of formal hours because he believed that it was senseless to sit in a room or laboratory doing nothing. When he asked a younger colleague to do something for him he did so only once. If there was no response he did it himself. He was technically talented and was able to do various things, even to design and produce simple scientific devices and equipment. When, for example, he needed a shelf, he could use a hand-saw and nails quite professionally. He liked new technical devices and when we got some new apparatus he at once started to test it and then instructed us how to use it in the best way and pointed out its good and bad points. In his students and co-workers he valued very highly initiative, organizational capacity, and the ability to overcome difficulties. He did not thrust his opinions upon us – he wanted us to be independent and self-reliant. He was always cheerful and smiling, and he valued cheerfulness in others, too. He knew how to enjoy himself. From time to time we used to arrange parties, now and again even with dancing, the organizers sometimes being graduates. Sadly, this habit has now been lost. On these occasions the Professor would stay with us for into the night, indulging in a small amount of alcohol, telling us various interesting stories from the past – and he could tell them very colourfully – or he exchanged with us his views and impressions. He never spoke about his private affairs. He used beautiful Polish, with a very correct accent, only when he wanted to stress something very distinctly sometimes accentuating, in highland fashion, the first syllable of words (the Professor was born in Mszana Dolna, in a mountain region).

Lecture on Professor Starmach – Wykład o Profesorze Starmachu. (K. Wasyluk, J. Siemińska, K. Wołowski)

When Professor Starmach retired in 1979 he did not reduce his activity. New papers were published and new volumes of "Flora Ślōdkowodna Polski" (Freshwater Flora of Poland) appeared. He continued to sit on committees and attend scientific board meetings; he presided at hydrobiological seminars of the Polish Hydrobiological Society, he offered advice and consultations, almost to the end displaying an enviable physical and mental proficiency.

Professor Starmach influenced his pupils deeply and they had a great affection for him. He remains in my memory as a man of outstanding personality, wise, modest, honest, friendly, and ever ready to help.

Once, when one of our acquaintances died, I made a joking remark about the futility of our endeavours in the face of inevitable death. The Professor, smiling, said: "That in why we must live and work in such a manner that we may console ourselves with Horace's sentence "non omnis moriar". And indeed, Professor Starmach lives on not only in the reminiscences of his grateful pupils, but also in his works, to which we have recourse every day.

Wspomnienie o Profesorze Karolu Starmachu

Na tym jubileuszowym spotkaniu Sekcji Fykologicznej chciałbym przypomnieć postać jej wieloletniego przewodniczącego, zmarłego przed trzema laty Profesora Karola Starmacha, człowieka wielkiej miary i wybitnego badacza, którego prace przyczyniły się w znacznej mierze do rozwoju fykologii i poszerzyły znajomość flory naszego kraju. Nie będę omawiał szczegółowo jego życiorysu i jego osiągnięć naukowych, bo o tym napisał prof. Ryszard Sowa w 31 tomie "Acta Hydrobiologica", ani nie będę wliczał jego prac naukowych, bo te zestawiła prof. Jadwiga Siemińska w 30 tomie tego czasopisma. Jako jeden z jego najstarszych uczniów i jego wieloletni współpracownik chciałbym tylko podzielić się wspomnieniami odnoszącymi się głównie do osobowości Profesora oraz jego stosunku do pracy i do ludzi z którymi się stykał i z którymi współpracował.

Profesora Karola Starmacha poznałem w dość zamierzczłej przeszłości – w roku 1954. Byłem wtedy studentem IV roku studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim. Specjalizowałem się w botanice systematycznej. Na początku roku akademickiego musiałem wybrać temat pracy magisterskiej. Pociągała mnie algologia. Doktor Jan Kornaś, wtedy jeszcze pomocniczy pracownik naukowy, dziś profesor, który opiekował się naszą grupą, skierował mnie, razem z panią Teresą Mrozińską, która również chciała się

specjalizować w algologii, do Profesora Starmacha. Profesor Starmach pracował wtedy w Instytucie Botaniki PAN a zarazem kierował Zakładem Biologii Stawów PAN, który mieścił się przy ulicy Sławkowskiej 17 i tam miał swój gabinet. Przyjął nas wstępnie, mile uśmiechający się pan w średnim wieku (miał wtedy 53 lata) i po naszych wyjaśnieniach co do celu naszego przyjscia zapytał, co chcielibyśmy robić. Powiedziałem, że chciałybyśmy się zajmować *Conjugatophyta*, na co Profesor powiedział "a, dobrze, będzie pan opracowywał desmidie". I tak zaczęła się nasza znajomość.

W czasie wykonywania pracy magisterskiej, a później doktorskiej, korzystaliśmy z pomieszczenia Zielnika i Archiwum Dokumentacji Botanicznej pozostałych po Komisji Fizjograficznej PAU, które w 1953 r. zostały przejęte przez Instytut Botaniki PAN. Pani Mrozińska i ja siedzieliśmy pod oknem w dużej sali zastawionej szafami z okazami zielnikowymi, którymi zawiadowała dr Irena Kućwa. Na wiosnę 1954 r. pokój ten przydzielono nowoutworzonej Pracowni Algologicznej, później przekształconej w Zakład Algologii, który wchodził w skład Instytutu Botaniki PAN. W kwietniu 1954 r. do tego pokoju wprowadziła się także docent (obecnie profesor) Jadwiga Siemińska, która razem z Profesorem Starmachem opiekowała się nami do końca studiów magisterskich a później także doktorskich.

Profesor zajmował pokój i korytarz, które również należały do Instytutu Botaniki. Inne pomieszczenia na tym piętrze zajmował Zakład Biologii Stawów PAN. Mieścił się on wtedy w innym miejscu niż obecny Zakład Biologii Wód – w skrzydle równoległym do ulicy Sławkowskiej.

Gabinet Profesora mieścił się w małym pokoju po prawej stronie korytarza. Na korytarzu przy swoim gabinecie Profesor miał szafę pełną fiolek i słoików z materiałami, odczynnikami i barwnikami. Wyjmował z niej od czasu do czasu jakieś naczynko i przynosił nam proponując zastosowanie jakiejś nieznaney nam metody konserwacji lub barwienia materiałów.

W tym czasie nie wiedziałem, że Profesor przebył niedawno ciężką wieloletnią ge-
hennę więzienną, o tym się bowiem wtedy nie mówiło. Po wojnie Profesor był członkiem wojewódzkich władz Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL). W sierpniu 1946 aresztowano wielu członków podziemnej organizacji WIN ("Wolność i Niezawisłość") założonej w 1945 r. przez płk. Rzepeckiego. Jednocześnie uwięziono wiele osób z władz PSL. Oskarżono ich o współpracę z WIN-em, a więc o działalność zmierzającą do obalenia siłą ustroju komunistycznego. Zarówno Profesor Starmach, jak i wiele innych aresztowanych wtedy osób z PSL nie było w ogóle zaangażowanych w działalność WIN-u, jednak fakt, że pewne luźne kontakty między niektórymi członkami obu organizacji istniały, posłużył jako pretekst do rozbicia krakowskiej organizacji PSL i stanowił dalszy ciąg rozpoczętych już wcześniej szykan i represji w stosunku do tej partii. Aresztowanych członków PSL poddano długotrwałemu śledztwu przy użyciu metod powszechnie wtedy stosowanych. Wiadomo, że Profesor był maltretowany (żona odbierała zakrwawioną bieliznę), ale z relacji współoskarżonych wiadomo też, że był on jednym z nielicznych, którzy mimo tortur fizycznych i psychicznych nikogo nie pograżyli.

Proces oskarżonych trwał od 10 sierpnia do 11 września 1947 r. Odbywał się on w sali sądowej przy ul. Senackiej. Zorganizowano przeciw oskarżonym nagonkę radia i prasy. Sprowadzono robotników z zakładów krakowskich i górników z Jaworzna. Organizowano zebrania młodzieży i protesty naukowców. Prokuratorem był osławiony Zarakowski. W wyniku procesu 8 osób z WIN-u skazano na karę śmierci i trzech z nich wkrótce rozstrzelano, a reszcie karę śmierci zamieniono na dożywotnie więzienie. Jeżeli chodzi o członków PSL, Karol Buczek został skazany na 15 lat więzienia, Mierzwa i Starmach na 10 lat, Kabat na 6 lat, jedna osoba (Kunze) została uniewinniona. Dalszym ciągiem represji było odebranie Profesorowi stopnia naukowego. Profesor ukończył w 1925 r. studia przyrodnicze na Wydziale Rolnym UJ, a habilitował się w 1938 r., jako pierwszy docent w zakresie hydrobiologii. Wyrokiem sądu stopień docenta mu odebrano, odzyskał go dopiero po rehabilitacji, po październiku 1956 r. Zapis w odpowiednich policyjnych i partyjnych kartotekach trwał jednak dalej i Profesorowi Starmachowi do końca komunistyczne władze odmawiały prawa do tytułu profesora zwyczajnego.

Uwięzienie przez komunistyczne władze po wojnie nie było pierwszym przypadkiem pozbawienia Go wolności, był bowiem wcześniej więźniem obozów koncentracyjnych w Sachsenhausen i Dachau, po aresztowaniu go przez nazistów w tzw. "Sonderaktion Krakau" w listopadzie 1939 r., kiedy uwięziono prawie wszystkich profesorów i innych pracowników naukowo-dydaktycznych UJ zapraszając ich podstępnie na mający się rzekomo odbyć wykład.

W ciągu wielu lat naszej znajomości Profesor nigdy nie wspominał ani słowem o swoich przeżyciach w okresie stalinowskim, nigdy też nie mówił o tym z moimi kolegami. Nie wynikało to na pewno z bojaźni, że może to dojść do wiadomości władz, Profesor nie należał bowiem do osób bojaźliwych. Pamiętam na przykład, że w czasie tzw. zajęć marcowych w 1968 r., kiedy studenci zbierali się w sali i na korytarzu i gorąco dyskutowali, (część z nich wzięła później udział w pochodzie na rynek, brutalnie rozbitym przez milicję i SB), Profesor podszedł do grupy podnieconych studentów i potrząsając ręką wołał: "wiedźcie, że jestem z wami".

Dokładniej poznałem Profesora Starmacha, kiedy zostałem jego asystentem, po utworzeniu – dzięki jego staraniom – w końcu 1957 r. Katedry i Zakładu Hydrobiologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Zakład mieścił się początkowo w dawnym Collegium Iuridicum przy ul. Grodzkiej, dopiero później przenieśliśmy się do obecnego pomieszczenia przy ulicy Oleandry 2a. Początkowo obsada Zakładu była bardzo nieliczna, poza Profesorem – kierownikiem zakładu, było bowiem tylko dwóch pracowników pomocniczych: ja i nieżyjący już profesor Ryszard Sowa. Potem obsada stopniowo się powiększała, ale za kierownictwa Profesora nigdy nie była ona liczna. Profesor potrafił od początku stworzyć korzystną atmosferę naukową i natchnąć nas takim zapałem, że w tym okresie pracowaliśmy bardzo aktywnie. Profesor był w tym czasie nadal także kierownikiem Zakładu Biologii Wód i fakt, że te dwa zakłady łączyła unia personalna, bardzo ułatwiał nam pracę, mogliśmy bowiem brać udział w wyprawach organizowanych przez ten zakład, korzystać z transportu, noclegów i sprzętu, którego początkowo nie mieliśmy. Wtedy zaczęły się zapoczątkowane przez

Profesora i zakrojone na dużą skalę prace badawcze nad biocenozami wód, a szczególnie rzek Polski południowej, kontynuowane zresztą do dziś. Powstało wtedy w naszym zakładzie wiele prac, większość zresztą napisana przez Profesora.

Poza pracą naukową i działalnością organizacyjną profesor wykonywał swoje obowiązki dydaktyczne, a był do nich doskonale przygotowany, był bowiem przed wojną nie tylko uniwersyteckim pracownikiem naukowo-dydaktycznym – najpierw w Katedrze Botaniki u prof. Kazimierza Roupperta, a później w Zakładzie Ichtiologii i Rybactwa, którym kierował prof. Teodor Spiczakow – ale równocześnie pracował także jako nauczyciel w Gimnazjum im. Sobieskiego oraz w Instytucie Pedagogicznym H. Rowida w Krakowie. Warto tu dodać, że z myślą o pracy w szkole, aby zwiększyć swoje szanse przy szukaniu pracy, Profesor ukończył także studium wychowania fizycznego.

W Zakładzie Hydrobiologii Profesor prowadził stojące na wysokim poziomie wykłady i seminaria z hydrobiologii i biologii sanitarnej. Prowadził też w tym czasie wykłady z tego przedmiotu na Politechnice Śląskiej w Gliwicach. Zajęcia Profesora były bardzo popularne wśród studentów i cieszyły się dużą frekwencją. Mieliśmy w tym czasie wyjątkowo dużo magistrantów, w jednym roku było ich kiedyś nawet szesnastu. W okresie, kiedy pracował na uniwersytecie, Profesor wypromował około 100 magistrantów i około 40 doktorów. Wielu z nich to obecnie profesorowie i docenci. W tym czasie prowadził on też intensywne badania naukowe, a ponadto organizował badania hydrobiologiczne, fykologiczne i ichtiobiologiczne. Powstała wtedy krakowska szkoła hydrobiologiczna, której założeniem były badania biocenotyczne organizmów wodnych w oparciu o gruntowne poznanie systematyki, biologii i ekologii poszczególnych gatunków, tworzących biocenozę. Jeżeli chodzi o badania glonów, Profesor zapoczątkował fitosocjologiczne badania zbiorowisk glonowych, proponując kilka metod wyróżniania jednostek fitosocjologicznych, głównie w oparciu o liczebność i stałość ich komponentów. Metody te się przyjęły i są stosowane z pewnymi modyfikacjami do dziś.

Profesor był człowiekiem niezwykle pracowitym, nie pozwalał sobie na odpoczynki nawet kiedy chorował. Kiedy niedomagania na to pozwalały, pracował nawet w łóżku, mając przed sobą dla wygody drewnianą podkładkę, na której miał rozłożone papiery i książki. Dzięki swojej pracowitości mógł podjąć liczny zajeciom i obowiązkom. Poza kierowaniem obu zakładami, pracą naukową i dydaktyczną, profesor był członkiem wielu towarzystw naukowych, uczestniczył w pracach komitetów naukowych PAN (Botanicznym, Hydrobiologicznym, Ekologicznym, w Komitecie Zagospodarowania Ziemi Górskich) i Radach Naukowych.

W stosunku do studentów Profesor był zawsze bardzo zycziwy, służąc im w każdej chwili radą i pomocą. Był przez nich bardzo lubiany. Pracowników traktował po koleżeńsku, chociaż umiał utrzymać autorytet i w razie potrzeby potrafił wyrazić swoje krytyczne zdanie. Nie kładł nacisku na formalną dyscyplinę, na pracę od godziny do godziny, uważał bowiem, że nie ma sensu siedzenie w pokoju czy laboratorium, jeżeli się nic nie robi. Zwracając się z prośbą do pracownika czynił to tylko raz, a kiedy to nie skutkowało, robił sam to, o co prosił. Miał uzdolnienia techniczne i umiał robić

różne rzeczy, w razie konieczności umiał wykonać potrzebne w pracy przyrządy i aparaty, a kiedy potrzebował na przykład półki w pokoju, sam przecinał deski i przybijał gwoździe. Lubił aparaturę i kiedy przychodził do zakładu jakiś nowy przyrząd od razu brał się do jego wypróbowania, a później dzielił się swoimi spostrzeżeniami i uwagami ze współpracownikami. Bardzo cenił u pracowników i studentów inicjatywę, zdolności organizacyjne i umiejętności radzenia sobie w trudnych przypadkach. Nie narzucał swoich poglądów, zostawiając swoim pracownikom wiele samodzielności. Był zawsze pogodny i uśmiechnięty i u innych cenił pogodę ducha. Umiał się bawić. W tym czasie urządzaliśmy niekiedy wieczorki, czasem nawet połączone z tańcami – organizatorami byli niekiedy absolwenci. Dziś ten zwyczaj już zagał. Profesor siedział z nami wtedy do późna w noc, nie gardził nawet niewielką ilością alkoholu i opowiadał różne interesujące historie z przeszłości (a opowiadał barwnie) lub dzielił się swoimi opiniami. Nigdy nie mówił o swoich sprawach osobistych. Mówił piękną polszczyzną, stosując bardzo poprawny akcent i tylko czasem, kiedy coś z naciskiem podkreślał, zdarzało mu się akcentować na sposób góralski pierwszą sylabę wyrazów (Profesor pochodził z Mszany Dolnej).

Przejsście na emeryturę w 1970 r. nie osłabiło aktywności Profesora. W dalszym ciągu pojawiały się nowe prace, powstawały nowe tomy "Flory Słodkowodnej Polski". Profesor dalej zasiadał w Komitetach i Radach Naukowych, prowadził seminarium hydrobiologiczne na posiedzeniach PTH, udzielał rad i konsultacji, niemal do ostatnich dni zachowując zadziwiającą i godną pozazdroszczenia sprawność fizyczną i umysłową.

Profesor Starmach wywierał głęboki wpływ na swoich uczniów i był przez nich szczerze lubiany. Pozostał w mojej pamięci jako człowiek o wybitnej osobowości, mądry, skromny, uczciwy, przyjazny i uczynny. Kiedyś, gdy przy okazji śmierci kogoś ze znajomych uczyniłem w rozmowie z nim żartobliwą uwagę o znikomości naszych działań w obliczu nieuchronnej śmierci, Profesor – uśmiechając się – powiedział: dlatego trzeba żyć i działać tak, by móc się pocieszać sentencją Horacego "non omnis moriar" (Profesor dobrze znał łacinę, znał też grekę). I istotnie, Profesor Starmach żyje nie tylko we wspomnieniach swoich wdzięcznych uczniów, ale także w swoich dziełach, z których korzystamy na codzień.